

جلیل سالاری: نقش توسعه پتروپالایشگاه‌ها بر تولید ناخالص داخلی

مدیرعامل شرکت ملی پالایش و پخش فراورده‌های نفتی ایران

جلیل سالاری: * توسعه پتروپالایشگاه‌ها و تکمیل زنجیره آن در صنعت پتروشیمی می‌تواند تا ۳۰۰ درصد ارزش افزوده بیشتری در اقتصاد ایجاد کرده و بر تولید ناخالص داخلی موثر باشد.

صنعت نفت در جهان عمری بیش از ۱۰۰ سال دارد. با این حال بیشترین فعالیت‌ها در این صنعت تا نیمه عمر آن مربوط به تامین فراورده‌های نفتی به عنوان سوخت بوده است.

به مرور زمان اما پای نفت به سایر بخش‌ها نیز باز شد و با توسعه صنایع پالایشی و پتروشیمی موضوع تکمیل زنجیره ارزش و توسعه صنایع تکمیلی مطرح شد.

از همین رو امروز در جهان هر کجا که صنعت نفت به دنبال فعالیتی بوده، بخشهای پاییندستی نیز تعریف شده و جهت‌گیری کشورهای پیشرفته دنیا به سمت ساخت واحدهای پترو پالایشی معطوف شده که از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که علاوه بر افزایش سودآوری در تامین امنیت انرژی نیز نقش به سزایی دارند.

در واقع با توسعه پتروپالایشگاه‌ها، ابتدا تا انتهای زنجیره ارزش به طور کامل دیده می‌شود و تولید محصولات نیز با توجه به نیاز این زنجیره انجام خواهد شد. در پتروپالایشگاه‌ها، به جای آنکه نفت خام تنها به فرآورده‌های نفتی مانند بنزین، گازوئیل، نفت کوره و ... تبدیل شود، سهمی از تولیدات را خوراک اولیه برای صنایع پتروشیمی تشکیل می‌دهد.

موضوعی که به طور ویژه از خام‌فروشی نفت جلوگیری می‌کند و با ایجاد ارزش‌افزوده بالاتر، نقش مهمی در رشد تولید ناخالص داخلی دارد.

برای جلوگیری از خام‌فروشی ۲ میلیون بشکه معادل نفت خام، در صورت ساخت پالایشگاه، ۲۵ تا ۳۰ میلیارد دلار و در صورت ساخت پتروپالایشگاه ۳۵ تا ۶۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری نیاز است.

محاسبه‌ای ساده نشان می‌دهد اگرچه در ابتدا هزینه ساخت پتروپالایشگاه بیش از ۲ برابر هزینه ساخت پالایشگاه است اما ارزش افزوده‌ای که از این محل نصیب کشور می‌شود، می‌تواند به فاصله کوتاهی نه فقط این فاصله را جبران کند، بلکه باعث افزایش شدید ارزشآوری به کشور شود.

قیمت هر تن نفت خام در سال ۲۰۲۱ میلادی معادل ۴۵۵ دلار بوده است. با تبدیل نفت خام به نفتا در واحدهای پالایشی، این ارزش به ۶۶۵ دلار در هر بشکه می‌رسد.

اما ارزش افزوده اصلی در واحدهای بعدی اتفاق می‌افتد. در پتروپالایشگاه‌ها، نفتی ۶۶۵ دلاری با تبدیل به آروماتیک ۹۳۵ دلار و با تبدیل به الفین‌ها تا ۹۸۰ دلار در هر تن قیمت می‌خورد. به این معنی که تبدیل نفت خام به نفتا فقط ۴۵ درصد ارزش افزوده ایجاد می‌کند، در صورتی که اگر همان نفت خام به محصولات الفینی یا آروماتیکی تبدیل شود تا ۱۱۵ درصد ارزش‌افزوده به دنبال خواهد داشت.

البته زنجیره ارزش در این مرحله متوقف نمی‌شود. تبدیل محصولات

بالادست پتروشیمی، به محصولات میانی ارزش افزوده را تا ۲۰۰ درصد بالا خواهد برد و تولید محصولات پاییندستی و نهایی، نفت خام را تا ۳۰۰ درصد با ارزشتر می‌کند.

بنابراین یکی از راهکارهای اساسی بی‌اثرکردن تحریم‌های نفتی آمریکا به پیشنهاد کارشناسان و متخصصان، تغییر رویکرد از خام‌فروشی به سمت فرآورده‌فروشی و تولید محصولات نهایی و ایجاد ارزش افزوده بیشتر در مسیر کاهش وابستگی کشور به نفت خام است.

با توجه به این مهم، شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران در دولت سیزدهم تلاش دارد تا توسعه واحدهای پتروپالایشی را به سرانجام برساند. در همین راستا، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، حضور این شرکت به عنوان یک شرکت توسعه‌ای مطرح شد و با تبدیل شدن آن به قانون، شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران می‌تواند در مسیر توسعه پتروپالایشگاه‌ها بیش از پیش فعال شود.

همچنین هیات دولت اخیراً با اضافه‌شدن شرکت مادر تخصصی ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران به فهرست سازمان‌های توسعه‌ای موافقت کرد.

این تصمیم با توجه به ضرورت تأمین بی‌وقفه و مطمئن انرژی مورد نیاز کشور و با هدف تهیه مقدمات برای انجام تکالیف شرکت مادر تخصصی ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران در زمینه عملیات پاییندستی نفت انجام گرفت.

با این اقدامات، تفاهم نامه طرح پتروپالایشگاه شهید سلیمانی را که می‌توان نخستین پروژه در حوزه تلفیق پالایش و پتروشیمی در کشور قلمداد کرد، به امضا رسید. هدف از احداث آن، افزون بر عبور کشور از پالایشگاه‌سازی و حرکت به سمت پتروپالایشگاه‌ها، ایجاد ارزش افزوده و جلوگیری از خام‌فروشی در جهت هم‌سویی با نگاه دولت و پیش‌بینی سند تحول می‌باشد.

این طرح را می‌توان به عنوان نخستین اقدام دولت سیزدهم برای جلوگیری از بحران کمبود بنزین در آینده نزدیک در نظر گرفت. اما این پالایشگاه ۳۰۰ هزار بشکه‌ای، علاوه بر بر تأمین مصرف روزافزون داخلی بنزین و جلوگیری از واردات آن، سبب جلوگیری از خام‌فروشی در کشور می‌شود و افزون بر آن با تولید فرآورده‌های سبک سوختی و پتروشیمیایی، نقش مهمی در ایجاد ارزش افزوده محصولات پاییندستی صنعت نفت ایفا می‌کند.

ترکیب فرآورده‌های تولیدی در پتروپالایشگاه شهید سلیمانی با ظرفیت پالایش روزانه ۳۰۰ هزار بشکه نفت خام سنگین، ۶۵ درصد سوخت و ۳۵ درصد محصولات شیمیایی خواهد بود و قرار است این طرح پس از گذشت پنج سال از زمان اجرا تکمیل شود.

همچنین تفاهم‌نامه و مشارکت‌نامه تامین مالی و ساخت پالایشگاه مروارید مکران در بندر جاسک به ظرفیت ۳۰۰ هزار بشکه در روز با سرمایه‌گذاری ۶۰۷ میلیارد دلاری نیز به امضا رسید. هر دو این طرح‌ها از تسهیلات تنفس خوراک صندوق توسعه بهره‌مند خواهند شد که در جهت کمک به اقتصاد این طرح‌ها و کوتاه‌تر کردن دوره بازگشت سرمایه آن‌ها دارد.

با اجرای طرح‌های پتروپالایشگاهی در کشور علاوه بر جلوگیری از خام‌فروشی و ایجاد ارزش‌افزوده محصولات پایین‌دستی صنعت نفت، همچنین عبور از پالایشگاه‌سازی و حرکت به سمت احداث پتروپالایشگاه، استمرار حضور کشورمان در بازارهای جهانی، تنوع در سبد محصولات نفتی، تامین نیاز داخلی کشور با توجه به افزایش روزافزون مصرف سوخت در کشور، تلفیق صنعت پالایش و پتروشیمی و به حداقل رسیدن چالش‌های موجود در هر دو بخش و جلوگیری از بحران کمبود بنزین و واردات بنزین محقق خواهد شد.

از سوی دیگر با ایجاد این واحدها، تغییر آرایش خطوط لوله کشور و توسعه صنعت انتقال، توسعه انبارها و ذخایر و دیگر تاسیسات جانبی مورد نیاز ذخیره و انتقال و صادرات فرآورده در کشور و سازگاری بیشتر صنعت پالایش نفت با محیط زیست نیز به محقق می‌گردد.

*** مدیرعامل شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران**